
**РИСКЪТ ОТ ТЕРОРИЗЪМ
В УСЛОВИЯТА НА ПРИСЪСТВИЕ НА ИМИГРАНТИ
С МЮСЮЛМАНСКО ИЗПОВЕДАНИЕ**

*Борислав АНТОНОВ**

**THE RISK OF TERRORISM
IN THE PRESENCE OF MUSLIM IMMIGRANTS**

Abstract: *The article discusses the issue of the risk of religiously motivated terrorism for Bulgaria in the context of increased immigration flows from war-torn areas. The relationship between terrorism and radicalism is examined. Various implications of Muslims' livelihoods in Europe are analyzed, as well as the role of Muslim enclaves as a base for recruiting terrorist perpetrators. Special attention is paid to supranational and national policies and actions to minimize the risk of terrorist acts.*

Key words: *terrorism, radicalism, migration, islam*

Последното десетилетие е белязано с увеличен мигрантски натиск към европейския континент, продиктуван основно от водените бойни действия в Близкия и Средния изток и Северна Африка. Наблюдателите на процеса са единодушни, че измежду бягащите от катастрофалното положение в районите им на местоживеене има и такива, които са носители на боен опит, явяват се извършители на терористични действия или се намират под влияние на радикални течения в исляма, насочили се идеологически против християнския

* Авторът е докторант в Института по философия и социология на БАН.

свят. Рискът от трансфер на тероризъм получи силен тласък, след като т.нар. „Ислямска държава“ бе разбита и рекрутираните от нея бойци се отправиха към Европа, вероятно в резултат на променените цели – терор в модифицирани форми и начини за неговото извършване.

* * *

Терминът „терор“ е с латински произход и в буквален превод означава „ужас“. В най-общ смисъл терорът е антихуманна система за брутално преследване, насилие и жестоко физическо унищожаване на хора при пълна незаинтересованост от броя на жертвите и размера на материалните поражения. От политическа гледна точка *тероризмът* включва всякакво действие, при което се използва насилие или заплахата за насилие и което е насочено към постигане на политическа цел (Диков 2005: 28). Накратко тероризмът е политика и тактика на ужаса. В действителност като социално явление и средство за борба и идейно-психологическо въздействие терорът се появява с прерастването на социалните общности в държавни формирования. По правило целта на всеки терористичен акт е дестабилизиране на държавата чрез драстични форми на въздействие върху ръководни структури и гражданите ѝ. За терористите не е важен конкретният резултат от даден терористичен акт, а общественият резонанс от него, и това не е случайно, тъй като публичността е в основата на стратегията за сплашване и напрежение (Диков 2005: 7).

Практиката през последните десетилетия в Европа показва, че терористичните групи могат да са както с национален, така и с международен обхват на действие. Терористичната организация може не само да извършва атентати на територията на различни държави, а и да има свои клонове в няколко държави чрез изградена мрежова структура помежду им. Според експерта по темата Ю. Търкаланов тези мрежи са с клетъчен тип структура и се характеризират с наличие на център и сравнително автономни звена, в които се обединяват дейностите по подготовката и реализацията на нападения. Той допълва, че тези мрежи се състоят от множество високоавтономни структури, които поддържат хоризонтални връзки помежду си, могат да се формират *ad hoc*, да се преливат и роят. Разширяването на дадена терористична организация в чужда държава може да се извършва по два начина. Единият е чрез създаване на отделно звено в друга държава с тайна база и/или структура или чрез присъствието на отделен терорист или група терористи на територията на държавата, които да са в очакване на инструкции и/или

задействащ сигнал, след който да изградят структура или да извършат атентат. Този тип терористични единици се наричат „спящи клетки“. Те са много трудни за откриване. Самите терористи намират основателни мотиви за пребиваването си в конкретната държава като студенти, икономически имигранти, бежанци, изследователи, туристи и др. Съществуват и т.нар. „самотни вълци“ – отделни индивиди, които не членуват в конкретни терористични организации, но са развили в себе си терористична идеология и самостоятелно си поставят конкретни цели и задачи и самостоятелно преминават към тяхната реализация. Те са изключително трудни за идентификация, локализация и противодействие.

Религиозните терористични организации са мотивирани от целта за създаване на теократична държава, управлявана от „богопомазан“ цар (духовен водач), в която ще живеят само предано вярващите му последователи (Диков 2005). Спецификата на тези (*терористични – бел. моя*) организации се изразява в тоталитарната йерархична структура, в която на върха на пирамидата стои почитаният от всички „жив бог“, в общността на целите и властовите ресурси, чрез които религиозният водач модифицира съзнанието на своите последователи и тушира в голяма степен техните критични възприятия, оценки, идеи и воля. Тези водачи са непредсказуеми в действията си, тъй като не се смятат за отговорни пред други личности и пред обществото, т.е. възприемат се като живи богове (Диков 2005: 28).

За разбирането на феномена тероризъм от ключово значение са понятията „радикализация“ и „радикализъм“. При дефиниране на понятието „радикализъм“ Дронзина и Райчев се опират на определението на Moskalenko and Masscauley – „готовност за въвлечане в незаконна и насилствена политическа дейност“, но те веднага правят уговорката, че не всеки радикализъм води до тероризъм (Дронзина, Райчев 2016: 76). Институционалните определения на понятието както в Европа, така и в Америка, го разглеждат по-скоро като заплаха, а не като реалност, като нещо, което би могло (но не задължително) да доведе до пряко действие; нещо, което може (но не непременно) да представлява заплаха за демократичния и конституционния ред. В този смисъл е и постановката на актуализираната Стратегия за национална сигурност, т. 28: „Радикализацията и тероризмът ще продължат да генерират заплахи за глобалната и националната сигурност. Регионалните конфликти и икономическите и финансовите кризи допълнително изострят тази заплаха“, както и следващата т. 29: „Терористичната заплаха за Европа от религиозно

мотивирани групировки се увеличава вследствие на благоприятната среда за разпространяване на идеите на радикални идеологии, основани на исляма, сред част от мюсюлманските общности в Западна Европа и на Балканите, създадените в Близкия изток и Северна Африка логистични бази и завръщащите се от конфликтните зони чуждестранни бойци, които притежават реален боен опит. Терористичните организации паралелно с децентрализацията на структурите и разнообразяването на способите си за действие умело експлоатират възможностите за инфилтриране на свои членове в демократичните общества и привличане на нови привърженици. Идеологията им се възприема най-вече от лица от маргинализираните групи и ги вдъхновява за предприемане на самостоятелни акции. Възможностите на екстремистки групи да използват радиоактивни вещества, източници на йонизиращо лъчение, токсични вещества и биологични агенти, както и информационни технологии за терористични цели, се увеличават“.

Терминът „радикализация“ е нов – на практика той започва да се употребява масово след атентатите от 11 септември 2001 г. В литературата се срещат две разбирания на „радикализация“. Първото акцентира на екстремистките убеждения и често се среща в литературата като „когнитивна радикализация“, а второто – върху екстремисткото поведение, поради което е известно на специалистите и практиците като „поведенческа радикализация“. Разликата между тях пряко засяга начина, по който се разбира отношението екстремистки идеи – екстремистки действия.

Съществуват два основни подхода към радикализацията – англосаксонски и европейски. Англосаксонският почива на поведенческата радикализация, разбирана като тероризъм и насилие. Тоест изповядването на идеи не следва да се преследва от закона. Европейският подход обръща по-голямо внимание на когнитивната радикализация. От психологическа гледна точка Дронзина и Райчев определя радикализацията като процес на поддържане или въвличане в дейности, свързани с нарушаване на важни социални норми, и според някои е базирана на стремежа към персонална значимост. Този психологически модел на радикализация има три компонента: 1. Мотивационен – стремеж към персонална значимост, който определя индивидуалната цел; 2. Идеологически, който допълнително идентифицира насилието като легитимно средство; 3. Социален процес на създаване на мрежи и групова динамика, чрез която индивидът започва да споделя идеологията и да я прилага. Въпреки

различните интерпретации на понятието „радикализация“ от различни науки съществува консенсус по най-общите аспекти, а именно, че радикализацията е постепенен процес, който включва социализация в духа на система от екстремистки убеждения, която на свой ред поставя основите за насилие, въпреки че това не е неизбежно (Дронзина, Райчев 2016: 77). На радикализацията се придава съществено място в обяснителните модели на тероризма. „Концепцията за радикализацията дава повече аналитични възможности, отколкото тази за „най-дълбоките корени на тероризма“ поради това, че концентрацията върху „обстоятелствата“, т.е. социалната среда и контекст, в крайна сметка може да доведе до оневиняване на всеки терорист, ако той бъде разгледан като жертва на същите тези обстоятелства – дискриминация, недостатъчна интеграция, бедност, непълно или проблемно семейство, лични загуби и т.н.“ (Дронзина, Райчев 2016: 75). „Според нас ракурсът на радикализацията създава условия да погледнем на личностите на терористите не само като на индивиди, които изпитват определени социални и лични недоволства или се стремят към лична значимост, като за нейното придобиване са готови да прибегнат до незаконни насилствени действия, но и като на личности, които по различни причини не желаят или не разполагат с ресурса да се възползват от възможностите на интеграцията в приемащите общества и поради това се капсулират в своите общности, където избухват екстремистки идеи, понякога водещи до тероризъм“ (Дронзина, Райчев 2016: 75).

Приема се, че съществуват пет фактора, които правят възможен процеса на радикализация – недоволства, мрежи, идеологии, създаващи възможности (за радикализация), среда и подкрепящи структури. Недоволствата могат да се отнасят до икономическа маргинализация и културно отчуждение, чувство за виктимизация и фрустрация, недоволство от външната политика на държавата или пък имат личен характер – загуби, търсене на нови възможности. Мрежите са вече съществуващи приятелски и роднински връзки между обикновени хора и носители на радикални идеи, които водят до разпространението на последните. Идеологиите са водещите наративи за света и мястото на човека в него; те съставят рамките на личното и колективното недоволство и ги превръщат в политическа критика на статуквото. Те демонизират неприятеля и оправдават насилието срещу него. Средата и структурите са елементите на реалната или виртуалната среда, които предоставят физическа и идеологическа помощ на процеса на радикализация (Дронзина, Райчев 2016: 78).

В исторически план тероризмът не е непознат на съвременното българско общество: той придоби видимост през 80-те години на ХХ в., когато през периода на тоталитарна власт са извършени терористични актове, мотивирани от чуждо националистическо самосъзнание. Своеобразен пик в това отношение се наблюдава през периода непосредствено преди и по време на т.нар. „Възродителен процес“. Тук могат да се посочат атентатите: на 1.09.1984 г. на жп гара Пловдив, взел една жертва; във вагона за майки с деца в бързия влак от София за Бургас на 9.03.1985 г., с жертви; взривената църква в с. Бенковски, окръг Кърджали; бомбата, избухнала на концерт на световноизвестния изпълнител Оскар Бентън на 26.05.1985 г. в гр. Кърджали; както и още няколко случая по Черноморското крайбрежие. Сводките на МВР съдържат данни и за няколко десетки подготвени, но разкрити и предотвратени аналогични действия. Като терористични действия следва да се квалифицират и многобройните прояви на саботажи и зловердни действия върху селскостопански и горски площи, обекти от националната критична инфраструктура и др.

Характерен белег на мотивацията за извършване на терористични действия през този период е турското етническото съзнание, което следва да се постави в контекста на отнети базисни граждански и човешки права на членовете на общността на българските турци. Не може да се изключи и разпространението на турска националистическа идеология сред българските граждани, подклаждана десетилетия от имперските амбиции на Република Турция.

Извън конкретния исторически контекст от 80-те години на ХХ век, както заключава Евгени Диков, в България не съществува противопоставяне между отделните етнически и верски общности, дори напротив, има примери в исторически план на взаимодействие по общи каузи. Освен това и трите най-разпространени религии (източното православие, ислямът и юдаизмът) нямат такова силно влияние върху населението на страната, т.е. няма радикално настроени български граждани. Поради тази причина малко е вероятно възникването на групи с етноцентристки или религиозни цели. Това не изключва възможността от включване на български граждани в терористични групи, създадени извън страната (или създадени в страната от чужденци), както и възникване на такива групи у нас, например на базата на нетрадиционни вероизповедания (секти) (Диков 2005: 29). Анализът на известното за участниците в атентата на летище Сарафово (18.07.2012 г.) не само не противоречи на казаното от Диков, а напротив, потвърждава го напълно.

Динамичните миграционни процеси през последното десетилетие – бежанският поток, връщането на бойци на ИД, нелегалната миграция в Европа, променят коренно ситуацията у нас и в съседните държави. „Рискът от внос на тероризъм е реален за всяка от приемащите държави – обстоятелство, което безпокои населението навсякъде. Общопризнат е рискът заедно с бежанците в приемащите държави, вкл. и в България, да навлязат радикализирани мюсюлмани, бойци на ИД и други подобни групировки, както и хора, занимаващи се с престъпен бизнес“ (Мантарова 2018: 25).

Обективно има достатъчно основания да се заключи, че мигрантите, идващи от районите на Близкия и Средния изток и в по-малка степен от Северна Африка, са потенциални, а понякога и реални носители на терористична заплаха.

- Имигрантите идват от райони с интензивни военни и терористични действия, където властва идеология, която отрича християнските ценности и се бори за налагане на шериата в обществото.

- Възможно е сред идващите да има носители на боен опит или отделни групи да са заразени с бактерии, като така се реализира хипотезата за т.нар. „биологичен тероризъм“.

- Чрез прехвърлящите се е възможно да се прилага и тактиката на т.нар. „спящи клетки“, като терористите в тях да се свържат с лица от Балканите за извършване на терористични действия.

Реалността на съществуващия риск може да се илюстрира с един силно впечатлил населението на Гърция случай от м. октомври 2018 г. Страната е разтърсена от новина за намерени три обезглавени трупа на жени с азиатски произход. Местопрестъплението е в област Еврос, в непосредствена близост до гръцко-турската граница, т.е. по трасето на основния сухопътен канал за преминаване на нелегални мигранти. Идентификацията на телата сочи, че едното е на непълнолетно момиче, второто – на млада, около 18-годишна жена, а третото – на жена около 35 години. Възрастта дава основание да се допусне, че става въпрос за майка с двете ѝ дъщери. Криминалистите и експертите разпознават в данните от местопрестъплението почерка на каналджии или търговци на роби, привърженици на ИД, като за мотивите допускат, че се касае за неплащане на уговорена парична сума. За специалните умения на убиеца/ите се съди по оръжието на умъртвяването – назъбен нож, ползван от ловци или водолази. Анализът на разположението на телата дава основания да се допусне и наличие на ритуалност. Зверският характер на престъплението сочи, че става въпрос за джихадист. Журна-

листите в Гърция с ужас изтъкват, че като се има предвид неразкритването на извършителя/ите, много е вероятно той/те да се укрива/т някъде в страната (evros-news.gr.2018). Близостта на престъплението до българската граница не може да изключи вероятността джихадистите да са се насочили към България.

Ако се излезе извън сегашния времеви хоризонт, в средносрочна перспектива от 10 – 15 години, имигрантите и израсналите у нас техни деца могат да се превърнат в широка социална база за набиране на кадри за терористични действия – явление, което се наблюдава понастоящем сред мюсюлманските диаспори в Западна Европа.

Основният мигрантски поток, преминаващ през Балканите, идва от територията на Република Турция и държавите и техните институции по трасето поемат всички рискове, произтичащи от това обстоятелство – хуманитарни, икономически, демографски и пр. Бързото и краткосрочно увеличаване на присъствието на компактни групи чужденци в населените места, където са разположени центровете на ДАБ, доведе до прояви на ксенофобия и расизъм сред местното население. За неутрализиране на тези прояви в Плана (*План за действие за 2013 г. по изпълнението на Националната стратегия в областта на миграцията, убежището и интеграцията 2011 – 2020 г. – бел. моя*) беше предвидено засилване на мерките за гарантиране на сигурността и обществения ред в районите на настаняване на чужденци, потърсили закрила. Изготвени бяха планове за гарантиране на сигурността в тези райони посредством разполагане на допълнителни полицейски сили. МС прие на свое заседание предложение за транспониране на Директива 2013/33/ЕО в Закона за убежището и бежанците. Това позволи изграждането на регистрационно-приемателни и транзитни центрове от затворен тип към ДАБ за настаняване на лица, потърсили закрила, което доведе на първо място до спадане на напрежението сред местното население, а в дългосрочна перспектива се очаква да доведе до намаляване на миграционния натиск върху страната ни (Маринов 2014: 142).

* * *

Мюсюлманският фактор е от особено значение при определяне на европейската вътрешна и външна политика, и то не само в чисто географски или демографски аспект. Отношенията между Европа и исляма се усложняват от появата на редица нови феномени, като подема на тероризма, постепенната ориентация на утвърдените европейски политически партии все по-надясно, пренареждането на на-

ционалните приоритети на отделните европейски държави, допълнителните трудности, породени от задълбочаването на европейската интеграция и преформулирането на общата европейска външна политика. От друга страна обаче да се говори за единна мюсюлманска общност в Европа, би било грешка. Дори в отделните европейски държави етническите различия, противоречията между теченията в исляма, както и разделенията на съответните мюсюлмански общности, породени от специфични социополитически и поколенчески причини, както и от липсата на ясна йерархия в мюсюлманската религия, гарантират, че и през следващите десетилетия европейските мюсюлмани ще бъдат повече разделени, отколкото обединени. Въпреки това те все повече се идентифицират най-вече и преди всичко с исляма, а не толкова с държавата, откъдето са дошли те или родителите им или където живеят. Нещо повече, този феномен се забелязва предимно сред младите мюсюлмани.

Реално мюсюлманските анклавни се явяват среда за рекрутиране на извършители на терористични актове. По данни на европейските служби за борба с тероризма около 1 – 2 % от европейските мюсюлмани (т.е. между 300 и 550 хил. души) са въввлечени в един или друг вид екстремистка дейност. Колко от тях обаче практически подкрепят тероризма, остава неясно. И нещата опират не до това, че условията в Европа я правят удобна база за терористите, а че проблемите, с които се сблъскват европейските мюсюлмани, правят някои от тях податливи на ислямската пропаганда и склонни да се присъединят към терористичните мрежи. Извършителите на атентатите в Мадрид (2004), Лондон (2005) и Париж (2015) не просто използват Европа като своя база. Почти всички те бяха араби, чийто мироглед е претърпял радикална промяна именно във връзка с живота им в Европа. Техният висок процент сочи, че очевидно има нещо в европейската среда, което съдейства за ориентацията на някои живеещи в Европа мюсюлмани към тероризма. Според западноевропейски експерти само малка част от европейските терористи ислямисти са се проявявали като фанатици и в родината си, т.е. преди да се преселят в Европа. Дахер Дахер – заместник-председател на Организацията на сирийците в България, твърди, че терористичните актове през последните години са извършени в 95 % от случаите от ухабити и салафити. По-нататък той обяснява, че салафитско-ухабитската идеология замества идентичността на много хора, основно на напусналите родните си места. Тази идеология е опасна, рискована. В Европа е налице тенденция на нарастване

на броя на мюсюлманското население, което може да бъде изолирано, гетоизирано, поради което могат да приемат идеологията на ухабито-салафизма. Тя е реваншистка идеология. Тунис, Либия, Египет са попаднали под нейното влияние. В Сирия населението е светски ориентирано и като цяло не е попаднало под влиянието на радикалния ислям.

Досега основната част от терористите се набират сред многобройните млади хора (част от тях принадлежат към средната класа), преживели своеобразен културен шок от досега си с Европа и превърнали се в радикализирани, „преродени“ ислямисти. Неприемани като интегрална част от европейското общество и в същото време импулсирани от неговия секуларизъм и материализъм, някои европейски мюсюлмани (особено ако преживяват и лична вътрешна криза) намират толкова нужната им солидарност, разбиране и перспектива в радикалните ислямски групировки, активно търсещи именно подобни хора. Малцина обаче са онези радикални мюсюлмани в Европа, които решават, че трябва да се върнат в родината на бащите си и там да се сражават в името на Аллах. Те по-често предпочитат да се присъединят към джихада на някои мюсюлмански държави или пък да разпалят пламъка на „свещената война“ на територията на Запада. Терористичните ядра по правило обединяват недоволни, получили образованието си в Европа лумпенпролетарии (включително криминално проявени), принадлежащи към една и съща маргинална култура. На практика те нямат нищо общо с историческата борба на ислямистите в Близкия изток срещу местните режими, нито пък със специфичното за жителите на Саудитска Арабия или Йемен традиционно религиозно образование. Сред водещите мотиви за радикализация на мигрантите се идентифицират стремежът към обществен идеал, стремежът към героизъм, готовността за аскетизъм и жаждата за романтика. Един от силните мотиви е свързан с възприятието, че мюсюлманският свят е несправедливо репресиран от Запада, като се сочи например положението на палестинците в окупираните територии.

От друга страна след атентатите срещу кулите близнаци на 11.09.2001 г. в Ню Йорк, САЩ, се формира отрицателно отношение на западните общества към мюсюлманите и идеологически мотивирания от религията тероризъм. Според изследване, проведено през декември 2003 г., 65 % от германците твърдят, че ислямът е несъвместим със западните ценности, противопоставят се на всякакъв вид имиграция, а съседството с мюсюлмани им причинява чувство на

дискомфорт (Чуков, Колева 2011: 84). Според проучване на университета в Мюнстер, публикувано през 2010 г., 40 % от германците чувстват заплаха от мюсюлманската религия (Чуков, Колева 2011: 81 – 82).

След атентатите в САЩ последваха промени в законодателството, които ограничиха правата на мюсюлманите, а специалните служби изработиха конкретни мерки спрямо тази общност. Например Германия разработва нова политика по отношение на гражданските свободи, правата на имигрантите, свободата на религиозните храмове, както и относно правомощията на правозащитните органи. Промените се изразиха предимно в засилване на мерките за сигурност в охраната на границите и във въздухоплаването. Полицейските органи се сдобиха със значителни правомощия за наблюдението на лица, заподозрени за принадлежност към терористични групировки. Наред с това полицията е оторизирана да използва метод, определен от някои правозащитници като изключително спорен, наречен „мрежа за търсене“. Този подход включва изготвяне на статистически профил на евентуално заподозрени в тероризъм лица на базата на документи, чиято автентичност понякога е спорна (Чуков, Колева 2011: 81). Темата за забрадките също намира сериозен отзвук в германското общество. То остава разделено по въпроса дали в образователната система трябва да се разреши носенето на този религиозен символ. В редица провинции са приети норми, които забраняват на учителките да носят забрадки.

* * *

Промяната на ситуацията и увеличеният риск определят промени в политиките на европейските държави и на национално, и на наднационално ниво. На наднационално ниво акцентът е върху формирането и използването на банки информация, а на национално – върху законодателни промени. Водещ на първото ниво е Регламент на ЕС № 603/2013 на Европейския парламент и на Съвета за създаване на система ЕВРОДАК за сравняване на дактилоскопични отпечатъци с оглед на ефективното прилагане на Регламент № 604/2013 за установяване на критерии и механизми за определяне на държавата членка, компетентна за разглеждане на молба за международна закрила, която е подадена в една от държавите членки от гражданин на трета държава или от лице без гражданство, и за искане на сравнения с данните в ЕВРОДАК от правоприлагащите органи на държавите членки и Европол за целите на правоприлагането, както и за изменение на Регламент № 1077/2011 за съз-

даване на Европейска агенция за оперативно управление на широкомащабни информационни системи в областта на свободата, сигурността и правосъдието. В аргументацията за изработване на Регламента се казва, че тъй като дактилоскопичните отпечатъци представляват важна част от установяването на самоличността на лицата, подали молба за международна закрила, и на лицата, които са задържани за неправомерно преминаване на външните граници на Съюза, е необходимо създаване на система за сравняване на информацията за дактилоскопични отпечатъци. ЕВРОДАК се състои от централна система, която управлява централната информационна база данни дактилоскопични отпечатъци, и от комуникационна структура – електронни средства за предаване на информация между държавите членки и централната система. Още на етап аргументация за създаване на системата ЕВРОДАК обаче се посочва, че при нейното функциониране са налице предпоставки за нарушаване и намеса в упражняването на основното право на зачитане на личния живот на лицата, чиито лични данни се обработват, и затова се препоръчва стриктно спазване на законите и даване на заинтересуваните страни на възможност да защитят правата си.

На национално ниво в редица държави са предприети законодателни промени, пряко или косвено релевантни към тероризма. Редица държави, като например Франция, Германия, Русия, са криминализирали участието в бойни действия във формирования на ИД. Своеобразен прецедент представлява приетият през 2015 г. Закон за ислямската религиозна общност в Австрия. Първият проект е внесен от Министерството на изкуството и културата, като впоследствие към работата се включват и специализираните ведомства. От текстовете на закона следва да се акцентира на два момента. Първият – обучението по ислямска теология. Посочвайки, че до момента имамите в Австрия са с различно неунифицирано ниво на квалификация и опит, което не е съобразено с действителността в страната, се предписва практикуващите имам да са завършили образованието си в Австрия. С оглед на това във Виенския университет ще бъде открита за пръв път специалността „Ислямска теология“. Вторият момент е постановяването на забрана за финансиране на ислямските общности от чужбина. Тук се акцентира на периодичното предоставяне на средства от чужбина, което се тълкува като поставяне под зависимост на местните мюсюлмани. Потвърждава се досегашната практика за плащане на заплатите на имамите от държавата. Относно текстове, които очевидно поставят ислямското

вероизповедание в неравностойно положение спрямо католическата църква, правителството е обяснило, че що се отнася до финансирането, това се дължи на режима на компенсации, които държавата изплаща за конфискувани имоти на църквата в периода на нацизма. От разпоредбите на австрийския закон проличава стремеж за обособяване на мюсюлманско гражданско общество, което да се еманципира от външни влияния.

В България законовите промени са по няколко линии. Приети са Закон за противодействие на тероризма (м. декември 2016 г.) и Закон за мерките срещу изпирането на пари и финансирането на тероризма (март 2018 г.). Освен тази линия – на промени в строго специализираните закони, има и друга траектория за намеса при уреждане на обществените отношения в сферата на религията, конкретно с ислямската религия и съответната общност, с държавата и други обществени сфери.

В известен смисъл вдъхновено от австрийския опит, 44-ото ОНС през м. декември 2018 г. прие съществени поправки в Закона за вероизповеданията, насочени към нормативно ограничаване на външните влияния върху българските мюсюлмани главно чрез недопускане на чуждо финансиране. За ефекта от въведените промени можем да съдим от направено проучване от интернет сайта Кърджали.бг.вести.нет. В заглавие „Половината кърджалийци одобряват осигуряването на заплати за свещенослужители от държавата“ от 22.02.2019 г. се разкрива наличие на локален проблем, свързан със спирането на финансовата подкрепа от турския Дианет (*Дирекция по вероизповеданията с ранг на министерство – бел. моя*) за мюсюлманското изповедание у нас и породено напрежение сред имамите. Главният мюфтия Мустафа Алиш Хаджи заявява: „...най-добрият вариант е българската страна да поеме заплащането на духовниците. Те извършват една много полезна дейност за държавата, като косвено пазят и националната сигурност. Те са тези, които не допускат радикално мислещи елементи да влизат в джамиите, да влизат в редиците на мюсюлманите и да се опитват да ги настройват срещу държавата“ (Хаджи 2018).

Приетият през 2013 г. План за овладяване на кризисната ситуация, възникнала вследствие на засиления миграционен натиск към територията на Р България, целеше и гарантиране на реда и сигурността, и осигуряване на хуманни условия на живот съобразно нормите на европейското законодателство в местата за настаняване на лица, потърсили и получили закрила в България. На първо място усилията бяха насочени към ускоряване на процедурите за

провеждане на първоначални полицейски действия на границата (Маринов 2014: 143).

Не по-малко важна цел при овладяването на миграционната криза беше гарантирането на сигурността на българските граждани. Хората трябва да се чувстват реално в безопасност и да не възприемат лицата, търсещи закрила у нас, като заплаха. За да се постигне това, трябваше да се ограничат и управляват рисковете, произтичащи от пребиваването на територията на страната ни на нелегални имигранти, лица, търсещи и получили закрила. Потенциалните рискове, свързани с тези категории хора, са тероризъм и радикален екстремизъм, пандемии и епидемии, етнически, религиозни, политически конфликти и криминална престъпност.

* * *

Протичащите интензивни миграционни процеси обективно са източник на преки рискове от възникване на религиозно мотивиран тероризъм у нас. Анализът на основните елементи на социалната ситуация разкрива наличие на базисни условия за появата на тероризъм и у нас, без, разбира се, това да е абсолютно предопределено. Като балансиращ фактор, ограничаващ възможностите за ескалация на радикализма, може да служи успешно прилаганият през последните три десетилетия у нас етнически модел – отчитащ съществуващите реалности на всички обществени и държавни нива и същевременно осигуряващ динамика на държавното ни развитие. В този смисъл прилагането на правилни политически подходи минимизира възможностите за прояви на тероризъм на наша територия.

Литература

1. **Актуализирана** стратегия за национална сигурност на Република България. – В: *ДВ*, бр. 26 от 23.03.2018 г.
2. **Денят** [телевизионно предаване]. – В: *On air TV*, 7.08.2018.
3. **Дронзина**, Т. Етнически конфликти и идентичности. Предизвикателствата на Балканите към обединена Европа. София: Кота, 2004.
4. **Дронзина**, Т., Я. Райчев. Жените в „Ислямска държава“. София: Военно издателство, 2016.
5. **Карахасан-Чънар**, И. Европа и ислямът. [онлайн]. [прегледан 16.11.2015]. <http://www.librev.com/index.php/discussion-europe-publisher/2853-2015-11-18-13-26-40>.
6. **Мантарова**, А. Бежанският проблем в България: ситуация и обществени нагласи. – В: *Мантарова*, А. (ред.) Принудителната миграция: регионални и национални измерения на глобален проблем. София: Авангард Прима, 2018.

7. **Маринов, В.** Управление на миграционни кризи. Дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор“. София: УНИБИТ, 2014.
8. **Разследване** на престъплението тероризъм. София: НСЛС, 2005.
9. **Тутунаров, Хр.** Етнически общности и национална сигурност в България. София: Изток – Запад, 2004.
10. **Чуков, Вл., П. Колева.** Западноевропейският ислям. София: Изток – Запад, 2011.
11. <https://www.faktor.bg>
12. <http://www.kardjali.bgvesti.net/index.php/news/category/all>
13. <https://www.evros-news.gr/2018/>
14. <https://www.eirinika.gr/article/182754/evros-oi-doylemporoi-skotosan-treis-gynaikes-prosfyges-gia-paradeigmatismo-den-eihan>
15. <https://www.mediapool.bg/ivan-geshev-sistemata-havala-e-drevna-sistema-narichana-ot-arabite-havala-news288789.html>